

Inleiding

Een locatie voor een transferium op de Koningsas

Tussen de steden Groningen en Assen ligt een gebied dat sinds de jaren negentig van de vorige eeuw aangeduid wordt als de Koningsas. De Koningsas maakt deel uit van het te ontwikkelen Regiopark tussen Groningen en Assen. Een reële opgave die is gesteld in het Koningsasgebied is die van een transferium. De relatie tussen het transferium en het landschap is daarbij leidend: hoe manifesteert het transferium zich in het Koningsasgebied.

De opgave voor de drie studenten van het Context Atelier was het onderzoeken en vormgeven van de locatie voor dit transferium.

DOOR LIEUWE VOS

Het doel van een transferium is het ontlasten van kwetsbare en/of overbelaste gebieden. Het welslagen van een transferium wordt deels vanuit een ontmoedigingsbeleid vanuit het te ontlasten gebied ontwikkeld. Dat wil zeggen dat er naast het toevoegen van een transferium ook maatregelen getroffen moeten worden in het te ontlasten gebied, bijvoorbeeld het verhogen van de parkeertarieven. Maar tegelijkertijd is het van belang dat het transferium op zich aantrekkelijk is en goed functioneert.

De studenten hebben onderzoek gedaan naar:

- Welke programmatische mogelijkheden er zijn om de automobilist op de Koningsas over te laten stappen op het openbaar vervoer;
- Waar op de Koningsas dit plaats zou kunnen vinden;
- Hoe je de locatie en het programma kunt vormgeven.

Een uitgangspunt is om de bewoners en bezoekers te verleiden het Koningsasgebied zoveel mogelijk in te trekken, in het bijzonder door middel van toeristisch-recreatieve, landschappelijke en culturele ingrepen. Het transferium moet regio-specifiek zijn, bijdragen aan de belevingswaarde van de Koningsas en het Regiopark, een poort vormen tot het achterliggend gebied en de ruimtelijke kwaliteiten van de Koningsas versterken.

Atelier

Het atelier maakte een vliegende start met een minisymposium. De thematiek van het Regiopark en de Koningsas kwam aan bod en vervolgens vond er een excursie plaats, begeleid door landschapsarchitect Matthijs Dijkstra. Hierdoor werden de studenten meteen diep ingevoerd in de landschappelijke elementen die aanwezig zijn in het gebied. Het

minisymposium eindigde met de stakeholderscarrousel waarin verschillende partijen die participeren in de ontwikkeling van het gebied hun visie op de opgave deelden met de studenten.

Dat verschillende partijen meestal verschillende belangen hebben (economisch, recreatief, natuurlijk, maatschappelijk) werd uiteengezet tijdens de carrousel.

De volgende stap in het ontwerpproces was het analyseren van het gebied tussen Groningen en Assen aan de hand van kaartmateriaal en het locatiebezoek, om zo de gelaagdheid van het gebied inzichtelijk te maken. Wat hier direct duidelijk werd was de grote schaal van het onderzoeksgebied en het hoge abstractieniveau van de begrippen 'Koningsas' en 'regiopark'. Opvallend is dat conclusies uit de locatieanalyse gecombineerd met de eerste indrukken uit de excursie concrete inspiratiebronnen zijn gebleken voor de verdere uitwerking van de opgave. De inspiratie had betrekking op de volgende twee aspecten:

Een hedendaags element als de functie, vormgeving en de beleving van de A28 (Eric de Lange, Joost Luijendijk en Klaas Jan Geertsema), en een historisch element als de vroegere aanwezigheid en/of de ruimtelijke structuur van een esdorp (Klaas Jan Geertsema en Joost Luijendijk).

Aan de hand van de conclusies uit de locatieanalyse zijn de studenten individueel gaan inzoomen op een gebied van 25km² binnen de Koningsas, met als doel de opgave te verscherpen en hanteerbaarder te maken. Het onderzoeksgebied moest betrekking hebben op zowel de steden Groningen en Assen, vliegveld Eelde, als het gebied de Drentsche Aa.

De studenten hebben alledrie geconcludeerd dat de locatie van het transferium direct gekoppeld moet worden aan de A28 en niet aan de bestaande spoorlijn of het vliegveld Eelde. Ook heeft geen van de studenten er voor gekozen om het transferium juist dieper in het Regiopark te positioneren. Bovendien sloop in het ontwerpproces de vanzelfsprekendheid om het transferium te benaderen vanuit het verkeer richting Groningen. De ontsluiting, bereikbaarheid en zichtbaarheid was echter voor beide richtingen een belangrijk onderdeel van de ontwerpogave.

Cruciaal voor een transferium is uiteraard de ligging, maar om het een verblijfswaarde mee te geven is tevens het juiste programma en de synergie tussen de verschillende onderdelen, de schaal / kritische massa en de identiteit / beeldkwaliteit van belang.

De studenten hebben referentieprojecten onderzocht om een gevoel te krijgen van de verschillende schaalniveaus en programmatische onderdelen van het transferium in zijn algemeenheid.

Daaruit bleek dat nog geen sprake is van een overduidelijke transferiumtypologie. Om vat te krijgen op de locatie hebben de studenten

bestaande transferia geprojecteerd op de locatie. Voornaamste conclusie was dat een transferium een groot object in het landschap is. Daarmee werd het invoegen van een dergelijk groot object in het landschap, werkelijk een opgave.

De studenten hebben factoren onderzocht die de grondslag leggen voor een succesvol transferium:

- locatienmerken:
  - de openbaar vervoerbedieningen (schaalniveau en frequentie)
  - de verknoping met het autosysteem
  - ruimtelijke karakteristieken/kwaliteiten
- potenties:
  - de ruimtelijke potenties
  - parkeren (capaciteit, uitbreiding)
  - uitbreiding stedelijk openbaar vervoer Assen/Groningen
  - draagvlak (voldoende reizigers)

Aan de hand van de conclusies van de voorgaande analyses hebben de studenten hun persoonlijke uitgangspunten geformuleerd waaraan het ontwerp voor het transferium moet voldoen om te kunnen functioneren zowel als overstappunt als aangename verblijfsplek, toegespitst op cultuur/natuur/recreatie.

Persoonlijke uitgangspunten

Joost heeft zich verdiept in de vorm en het karakter van het gebouw in relatie tot de aanwezige vormen in het gebied. Dit vormde een leidraad voor zijn schetsontwerp. Net als de andere studenten heeft hij gekeken naar op welke plek aan de Koningsas de meeste mensen samenkomen. Dit bleek het knooppunt te zijn waar de A28 en N34 elkaar ontmoeten. Joost heeft zich verdiept in twee aspecten, de verknoping van het transferium aan het infrastructurele netwerk en de es, zijnde een verhoogde akker, als icoon in het landschap. Dit heeft geresulteerd in het transferium als landmark, gekoppeld aan de snelweg, gesitueerd tussen twee verkeersknooppunten.

Klaas Jan stelt dat de Koningsas zou kunnen fungeren als één groot transferium. De locatie die hij heeft gekozen om uit te werken is het bedrijventerrein Tynaarlo dat op de plek ligt van een voormalig esdorp. Esdorpen zijn door de aanleg van de A28 geruïneerd en nauwelijks meer direct afleesbaar in het landschap. Doel van Klaas Jan is om dit esdorp weer leesbaar te maken als ruimtelijk landschappelijk element. Hij heeft een visie over hoe de A28 beter in het landschap in te bedden en hoe het landschap te herstellen. Dat het bedrijventerrein ooit is verkozen tot lelijkste plek van Drente, is daarbij een inspiratie geweest.

Erik heeft voor zijn uitgangspunten onderzoek gedaan naar de grens van de stad Groningen en op welk punt deze zichtbaar wordt voor de automobilist op de A28. Het blijkt dat 10 kilometer voor Groningen de stad wordt aangekondigd door middel van een betonnen band in de middenberm. Hoe dichter bij de stad, hoe meer elementen er aan deze betonnen band worden toegevoegd zoals lantaarnpalen en een geluidsscherm. Dit vertaalt hij naar een parkeervlakte als stedelijk component dat de introductie van de stad versterkt. Hij combineert dit met een natuurcomponent zijnde een verbinding met de Drentsche Aa vanaf het transferium.

De studenten hebben vervolgens ieder in een essay de synergie tussen locatie en programma beschreven.

De SWOT analyses die de studenten vervolgens maakten van elkaars plannen gaven nog meer inzicht in de opgave. Doordat iedere student het plan van een ander analyseerde, resulteerde dat zowel in inzicht in het eigen plan als in kennis over de onderzoeks- en ontwerpwijze van een andere student.

In week 15 hebben de studenten samen met de studenten van het Object Atelier een excursie gemaakt langs twee transferia en verschillende projecten waarvan de architectuur een relatie aangaat met het landschap. Zij zijn vervolgens aan de slag gegaan met ruimtelijke modellen van transferia passend in de context. Het bleek lastig om in korte tijd een diversiteit aan oplossingsrichtingen te ontwikkelen. Toch bleken voor Klaas Jan (vormgeven van de rand van de es) en deels voor Eric (beeldtaal van ruimtelijke elementen van de A28, getransformeerd naar de opgave) deze ruimtelijke modellen voldoende uitgangspunt te zijn voor het verdere ontwerp. Joost deed toen voornamelijk onderzoek naar gebouwde vormen van parkeren in relatie tot de beeldtaal van infrastructuur.

Schetsontwerpen

Elke student heeft vervolgens een variant uitgewerkt tot een schetsontwerp in de gekozen context.

landschap

Het plan van Klaas Jan is in alle schalen een goed doordacht plan: van het vormgeven van de A28 door het “voelbaar maken” van het landschap tot aan het herstellen van de structuur van een oud monnikenpad. Hij herstelt de recreatieve verbinding tussen NoorderVeld en Drentsche Aa. Hij is de enige student die eveneens een gebied aan de andere zijde van de A28 (Noordenveld) bij zijn plan betreft. Hij heeft daardoor als enige geprobeerd de barrière van de snelweg te doorbreken.

architectuur

Erik heeft met materialen die in de wegenbouw en de inrichting van snelwegen gebruikt worden een solitair gebouw vormgegeven dat als eyecatcher werkt. Hierdoor wordt het gebouw vanaf de A28 herkenbaar. Zijn informatieplein is de overgang van de stedelijke functie naar een inleiding van de recreatieve functie. De parkeerplekken liggen echter als een plakkaat naast het gebouw waardoor het transferium in zijn geheel slecht is ingebed in het landschap. Wanneer tevens de wisselwerking met het programma mager is, dreigt het transferium niet meer te zijn dan een megaparkeerplaats.

Infrastructuur

Joost heeft culturele en natuurlijke elementen gebruikt voor de vormgeving van zijn transferium. Hij voegt voorzieningen toe die passen bij het transferium van de werkende mens die overstapt en op de terugweg langs de "AH to go" kan gaan.

De opgetilde es geeft ruimte aan parkeren en de zichtbaar geplaatste kappen geven duidelijk aan dat er specifiek programma bij het parkeren is gevoegd. Joost vindt dat het programma van alles kan zijn en er is in zijn schetsontwerp dan ook nog geen directe relatie te zien tussen de positie van de kappen en het voorgestelde programma.

Conclusies

In het Context Atelier hebben we gezocht naar mogelijke plaatsen voor een transferium op de Koningsas, met als doel de ruimtelijke kwaliteiten van het gebied tussen Groningen en Assen te versterken en een aantrekkelijk overstappunt te creëren.

Met maar drie studenten is het moeilijk conclusies te trekken doordat er geen trends te ontdekken zijn en de kans groot is dat de opgave op juist drie heel verschillende manieren benaderd worden of doordat de studenten juist de zelfde weg inslaan.

In dit geval leek ieder zijn eigen weg te bewandelen en was de invloed van het object atelier groot, het programma van eisen voor dit atelier werd een inspiratiebron voor het Context Atelier.

Opvallend is dat alledrie de studenten uitgaan van het transferium als toegangspoort tot enkel de Drentsche Aa. Het lijkt of de aanwezigheid van natuurgebieden een dusdanige overheersende inspiratie is geweest dat alleen natuurtransferia zijn ontworpen, zijnde een overstappunt tussen stad en natuur. Terwijl ook gedacht had kunnen worden aan een transferium gekoppeld aan het vliegveld en gericht op zakenlieden of gekoppeld aan het Noord-Willemskanaal en bijvoorbeeld sportvoorzieningen. Ook hebben de studenten min of meer dezelfde functies ter hand genomen om dit natuurtransferium te faciliteren. Daarbij is in de schetsontwerpen nog weinig inzichtelijk gemaakt wat de daadwerkelijke verblijfskwaliteit is.

Overigens lijkt het goed mogelijk om een transferium van dergelijke schaal in te bedden in dit landschap met als doel de ruimtelijke kwaliteit te versterken. Cruciaal daarbij is het gebruik maken van aanwezige elementen in het landschap. Hoe duidelijker dit gedaan wordt, hoe vanzelfsprekender de toevoeging van het transferium. Het hanteren van het historisch element van een esdorp is in dit geval het meest succesvol gebleken.

Lieuwe Vos is architect en was atelierleider van dit atelier Context